ISSN: 2985-0991 (Online)

JMDR
Journal of MCU Dvravati Review
วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2569) : Vol.5 No.1 January–June 2026
https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr
pp.15–27

ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

FACTORS AFFECTING THE TEACHER SPIRITUALITY OF TEACHERS UNDER PHITSANULOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

เจตนิพัทธิ์ กิ่งนาระ[1] , สถิรพร เชาวน์ชัย

Jadeniphat Kingnara,[1] Sathiraporn Chaowachai

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

E-mail: jadeniphat202@gmail.com

Received 28 October 2025; **Revised** 19 January 2026; **Accepted** 19 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู 2) ศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู และ4) สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 291 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของกลุ่มโรงเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียรสัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู พบว่า มีค่าระหว่าง 0.40 – 0.59 และ 4) ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบปกติของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู (X_1) ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู (X_2) ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล (X_4) และปัจจัยด้าน ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ (X_5) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.72 มีอำนาจพยากรณ์ (R^2) ได้ร้อยละ 52.00 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน เท่ากับ 0.15

คำสำคัญ: จิตวิญญาณความเป็นครู, ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู,บุคคลต้นแบบ, ประสบการณ์ส่วนบุคคล, ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of teacher spirituality; 2) to investigate the level of factors affecting teacher spirituality; 3) to examine the relationship between these factors and teacher spirituality; and 4) to develop a predictive equation for factors affecting teacher spirituality.The sample consisted of 291 teachers. The sample size

was determined using Krejcie and Morgan's table, and participants were selected through proportional stratified random sampling. Data were collected via questionnaires and analyzed using mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple linear regression analysis.

The study's results revealed the following: 1) the overall spiritual level of the teachers was rated at the highest level; 2) the overall factors influencing teacher spirituality were also at the highest level; 3) the correlation coefficients among the predictors of teacher spirituality were between 0.40 and 0.59; and 4) the multiple regression analysis identified four significant predictors of teacher spirituality at the .05 statistical significance. These factors were: Inspiration in being a teacher (X_1), Role Model in being a teacher (X_2) , Personal Experience (X_4) , and Commitment between Teacher and Student (X_5). The multiple correlation coefficient (R) was 0.72 the coefficient of multiple determination (R^2) was 52.00 percent, and the standard error was 0.15

Keywords: Teacher Professional Spirit, Factors affecting the Teacher Professional Spirit, Role Models, Subjective Experiences, Teacher-Student Bond

บทนำ

ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ของประชาชน การรับมือกับความท้าทายดังกล่าวจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนและสังคมให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ที่มียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มุ่งสร้างพลเมืองไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเน้นให้การศึกษาเป็นเครื่องมือหลัก ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของประชาชนในทุกช่วงวัย ดังนั้นการยกระดับคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การศึกษาชาติที่ว่า "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เสมอภาค และทั่วถึง" พร้อมเป้าหมายให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม ทักษะชีวิต และทักษะในศตวรรษที่ 21 (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579, 2560)

วิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมเนื่องจากครูเป็นผู้ทำหน้าที่นำทางการเรียนรู้ หล่อหลอมคุณลักษณะและค่านิยม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งการพัฒนาครูให้มีคุณภาพสูงจึงต้องควบคู่กันทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ จรรยาบรรณ และที่สำคัญ คือ การเสริมสร้างและธำรงรักษาจิตวิญญาณความเป็นครู อันเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาและแผนการพัฒนาประเทศบรรลุผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จิตวิญญาณความเป็นครู ที่เป็นความรักและความศรัทธาในวิชาชีพครู ความเสียสละความเมตตากรุณา และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน ตลอดจนการยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564) ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู สามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่อบอุ่น เกื้อหนุน และก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับศิษย์ส่งผลให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น ลดปัญหาด้านพฤติกรรม และความขัดแย้งในชั้นเรียน อีกทั้งยังส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะยาว (ภาวิดา มหาวงศ์, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีภารกิจในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ครอบคลุมโรงเรียนจำนวนกว่า 112 แห่ง และมีครูผู้สอนมากกว่า 1,107 คน และนักเรียนภายใต้สังกัดจำนวนทั้งสิ้น 19,492 คน ถือเป็นเขตพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ และมีความหลากหลายในด้านบริบทชุมชน ภูมิศาสตร์ และพื้นฐานทางสังคมของผู้เรียน ด้วยบริบทเช่นนี้ การส่งเสริมให้ครูในสังกัดมีจิตวิญญาณความเป็นครูจึงถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง แต่จากการศึกษาศึกษาแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568 ของหน่วยงาน ยังขาดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริม จิตวิญญาณความเป็นครู รวมถึงยังขาดข้อมูลในระบบสาระสนเทศของหน่วยงานที่แสดงถึงการมีจิตวิญญาณความเป็นครูของครูผู้สอนในสังกัดที่ชัดเจน ซึ่งการส่งเสริมด้านจิตวิญญาณความเป็นครูนี้สอดคล้องกับด้านการพัฒนาคุณภาพกลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1, 2568)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศจากผลวิจัยไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับบุคลากร และหน่วยงานทางการศึกษา นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหน่วยงานทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู

จากการสังเคราะห์ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่ามีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู หมายถึง ครูมีความรู้สึกเชิงบวกที่ครูมีต่อวิชาชีพซึ่งแสดงออกผ่านความรัก และความรู้สึกภาคภูมิใจในบทบาทของตนเองในฐานะครู การ

Journal of MCU Dvravati Review (JMDR) Vol.5 No.1 (January–June 2026)

มีความสุขในการถ่ายทอดความรู้ มีแรงบันดาลใจในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ การมีความฝันที่อยากพัฒนาศิษย์ และมีความสุขเมื่อเห็นศิษย์ประสบความสำเร็จ 2) ด้านคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพ หมายถึง ครูมีการยึดถือคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการประกอบวิชาชีพ ถึงความซื่อสัตย์สุจริต การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนและสังคม มีความอดทนต่องานที่ยากลำบาก และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง หมายถึง ครูแสดงออกเป็นแบบอย่างทั้งในด้านกิริยา วาจา การแต่งกาย และการใช้ชีวิตที่เหมาะสมตามวัฒนธรรมและบริบททางสังคม โดยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมและความประพฤติจะส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของศิษย์โดยตรงและจะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ศิษย์จากการเป็นผู้นำทางจิตใจ 4) ด้านความสามารถในงานสอน หมายถึง ครูมีความสามารถทางวิชาชีพ ในหน้าที่การสอน ทั้งการถ่ายทอดความรู้ การมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน การใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งด้านเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตลอดจนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศักยภาพและความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ5) ด้านการปฏิบัติตนต่อศิษย์ หมายถึง ครูปฏิบัติต่อศิษย์ด้วยความเข้าใจ ไม่ตัดสิน การยอมรับในความแตกต่าง ความหลากหลายทางสติปัญญาและอารมณ์ ปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเห็นคุณค่า เคารพสิทธิ และเชื่อมั่นในศิษย์ รวมถึงการดูแลช่วยเหลือศิษย์อย่างเท่าเทียม

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู

จากการสังเคราะห์ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู พบว่า มีจำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู หมายถึง แรงจูงใจภายในของครูที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากเป็นครู การยึดถือวิชาชีพครูว่าเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีเกียรติ และศักดิ์ศรีในสังคม การมีความฝันในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม ต้องการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการศึกษาให้ดีมากขึ้นกว่าเดิม เกิดเป็นความภาคภูมิใจเมื่อได้ประกอบอาชีพ 2) ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู หมายถึง การมีบุคคลเป็นต้นแบบ หรือครูต้นแบบในการทำงานที่ดี และได้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครูต้นแบบของตนเองในลักษณะต่าง ๆ การมีเป้าหมายด้านความสำเร็จในวิชาชีพ รวมไปถึงพฤติกรรมเลียนแบบในการเป็นครูที่ดีตามแบบอย่าง 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม ที่ครูอยู่อาศัยหรือทำงาน ที่ให้คุณค่า และความสำคัญต่อวิชาชีพครู เป็นพลังสนับสนุนทางความรู้สึกและบ่มเพาะแรงจูงใจในการประกอบอาชีพครู 4) ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล หมายถึง ภูมิหลังประสบการณ์ชีวิตในอดีตของครูที่พบเห็นความทุกข์ยากในชีวิตของเด็กนักเรียน ได้รับความสุขจากประสบการณ์สอนของตนมีผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ดี ได้รับการอบรม ปลูกฝัง และหล่อหลอมให้เกิดความรักในการเป็นครู 5) ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวกที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับศิษย์ การหวังดี มีความรู้สึกรักและเมตตาต่อศิษย์ ความต้องการเอาใจใส่ ติดตาม และช่วยเหลือเมื่อศิษย์ประสบปัญหา การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของศิษย์เสมอ

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จากโรงเรียน 110 โรงเรียน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,126 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จากโรงเรียน 110 โรงเรียน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 291 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วนของครูผู้สอนแต่ละกลุ่มโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการสอนของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert) ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert) โดยหาคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่ามีค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และเมื่อนำแบบสอบถามไปทดลอง (try-out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient Method) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นรายด้านดังนี้ 1) ด้านปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู คือ 0.50 2) ด้านปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู คือ 0.58 3) ด้านปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและค่านิยมในสังคม คือ 0.51 4) ด้านปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล คือ 0.48 5) ด้านปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ คือ 0.49 6) ด้านจิตวิญญาณความเป็นครู คือ 0.84 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่านบริการของ Google Form ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 4 พฤษภาคม 2568 ถึง 30 มิถุนายน 2568 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ความถี่และร้อยละ วิเคราะห์แบบสอบถามจิตวิญญาณความเป็นครูของครู และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ตามเกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับ และวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นปัจจัยกับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และนำค่าไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ วิเคราะห์ความเป็นอิสระของตัวแปรพยากรณ์ ค่าสถิติ Tolerance และ Variance Inflation Factor: VIF ด้วยเกณฑ์ค่า Tolerance ต้องมากกว่า 1.0 และค่า VIF ต้องไม่เกิน 10 และ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เพื่อใช้ในการสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ระหว่างตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ในภาพรวม

ที่	จิตวิญญาณความเป็นครูของครู	n = 291		ระดับ	ลำดับที่
			S.D.		
1	ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู	4.56	0.28	มากที่สุด	3

ที่	จิตวิญญาณความเป็นครูของครู	n = 291		ระดับ	ลำดับที่
			S.D.		
2	ด้านคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพ	4.54	0.30	มากที่สุด	4
3	ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง	4.57	0.28	มากที่สุด	2
4	ด้านความสามารถในงานสอน	4.51	0.29	มากที่สุด	5
5	ด้านการปฏิบัติตนต่อศิษย์	4.65	0.28	มากที่สุด	1
	รวม	4.57	0.22	มากที่สุด	-

จากตาราง 1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.22) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปฏิบัติตนต่อศิษย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.28) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในงานสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.29)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ที่	ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู	n = 291		ระดับ	ลำดับที่
		$\overline{X}$	S.D.		
1.	ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู	4.63	0.26	มากที่สุด	2
2.	ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู	4.61	0.31	มากที่สุด	3
3.	ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และค่านิยมในสังคม	4.60	0.30	มากที่สุด	4
4.	ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล	4.64	0.28	มากที่สุด	1
5.	ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์	4.59	0.28	มากที่สุด	5
	รวม	4.61	0.22	มากที่สุด	-

จากตาราง 2 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.61, S.D. = 0.22) โดยด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.64, S.D. = 0.28) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.63, S.D. = 0.26) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.59, S.D. = 0.28)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	Y
X_1	1.00					
X_2	0.45**	1.00				
X_3	0.56**	0.55**	1.00			
X_4	0.58**	0.57**	0.54**	1.00		
X_5	0.47**	0.40**	0.44**	0.44**	1.00	
Y	0.59**	0.53**	0.53**	0.58**	0.54**	1.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.59 และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู (r_{XY} = 0.59) และต่ำที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและค่านิยมในสังคม (r_{XY} = 0.53) ซึ่งทุกตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูระดับปานกลาง

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นอิสระของตัวแปรพยากรณ์ ค่าสถิติ Tolerance และ Variance inflation Factor: VIF

ที่	ตัวแปรพยากรณ์	Colinearity Statistic	
		Tolerance	VIF
1.	ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู	0.55	1.82
2.	ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู	0.58	1.72
3.	ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และค่านิยมในสังคม	0.55	1.83
4.	ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล	0.52	1.93
5.	ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์	0.70	1.42

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 5 ตัว มีค่า Tolerance ต่ำสุด คือ 0.52 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ต้องมากกว่า 0.1 และค่า VIF มีค่าระหว่าง 1.42 – 1.93 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 10 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์แต่ละตัวมีความเป็นอิสระต่อกัน จึงไม่เกิดภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ดังนั้น ข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

Journal of MCU Dvravati Review (JMDR) Vol.5 No.1 (January–June 2026)

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบปกติของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	Sig
ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู(X_1)	0.20	0.05	0.24	4.39*	0.00
ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู(X_2)	0.11	0.04	0.16	3.06*	0.00
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และค่านิยมในสังคม(X_3)	0.08	0.04	0.11	1.94	0.05
ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล(X_4)	0.14	0.04	0.18	3.21*	0.00
ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์(X_5)	0.18	0.04	0.23	4.73*	0.00
R = 0.72					
$\mathbf{R^2}$ = 0.52					
$\mathbf{R^2}$adj = 0.51					
SE_{est} = 0.15					
F = 61.54*					
a = 1.30					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบปกติของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู (X_1) ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู (X_2) ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล (X_4) และปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ (X_5) ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.72 มีอำนาจพยากรณ์ ($\mathbf{R^2}$) ได้ร้อยละ 52.00 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน เท่ากับ 0.15

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.30 + 0.20 (X_1) + 0.11 (X_2) + 0.14 (X_4) + 0.15 (X_5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.24 (X_1) + 0.16 (X_2) + 0.18 (X_4) + 0.23 (X_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า 1. ผลการศึกษาระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู มีความภาคภูมิใจในการเป็นครู เห็นคุณค่าในงานที่ทำ และมีความสุขในการสอน จึงมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และพัฒนาตนเองในงานสอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการปฏิบัติตนต่อศิษย์ที่ดี ไม่เลือกปฏิบัติ อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ กฤษดา ผ่องพิทยา (2563) กล่าวว่า ครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู จะต้องมีความศรัทธาในอาชีพครู มีใจรักความเป็นครู มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาศิษย์ให้มีความก้าวหน้า และ

สอดคล้องกับแนวคิดของ ภัทรพร นาคนาเกร็ด (2565) ที่กล่าวว่า ครูที่มีจิตวิญญาณสูงจะไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาการสอนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ (2567) ที่พบว่า ครูที่มีจิตวิญญาณสูงมักมีแนวโน้มในการใช้เทคนิคการสอนที่สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมความสุขของผู้เรียนมากกว่าการเน้นเนื้อหาวิชาการเพียงอย่างเดียว มีการปฏิบัติตนต่อศิษย์ที่ดีแสดงให้เห็นว่าครูมีความเมตตา เอาใจใส่ เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้โอกาสแก่ศิษย์อย่างเท่าเทียมครูมีความใกล้ชิดกับศิษย์ในเชิงจิตใจ และสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นหัวใจของจิตวิญญาณความเป็นครู รวมถึงสอดคล้องกับงานของ ธีรภัทร จันทิมาและสุภาพร สายบัวเขียว (2567) ที่พบว่า การเป็นแบบอย่างแห่งคุณธรรมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของครูผู้มีจิตวิญญาณสูงในยุคปัจจุบัน ครูผู้สอนมีความสามารถในงานสอน ซึ่งหมายความว่าครูมีการเตรียมการสอนที่ดี สามารถออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน

2. ผลการศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต1 มีภูมิหลังในการพบเห็นความยากลำบากของนักเรียน มีประสบการณ์ชีวิตในอดีตและปัจจุบันของครูที่ได้รับความสุขจากประสบการณ์สอน หรือการประกอบวิชาชีพครูของตน หรืออาจเนื่องมากได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ดี ได้รับการอบรม ปลูกฝังและหล่อหลอมให้เกิดความรักในการเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับ ประจบ ขวัญมั่น (2562) กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์ และสาขาศึกษาศาสตร์ ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เพื่อยกระดับการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 และเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูอีกด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับปิยะวัฒน์ กรมระรวย (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ประสบการณ์ในการทำงานและประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นตัวแปรในปัจจัยด้านส่วนบุคคล

3. ผลการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับปานกลางและสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.59 และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู ทั้งนี้เนื่องมาจากความรู้สึกจากภายใน หรือแรงขับภายในที่อยากเป็นครู การยึดถือวิชาชีพครูว่าเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีเกียรติและศักศรีในสังคม เกิดเป็นความภาคภูมิใจเมื่อได้ประกอบอาชีพ โดยแรงขับภายในเหล่านี้ได้ส่งเสริมให้ครูเกิดจิตวิญญาณความเป็นครูขึ้นในตัวตน ซึ่งสอดคล้อง ประภัสสร ชโลธร (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า ปัจจัยที่สำคัญของการมีจิตวิญญาณความเป็นครูของอาจารย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่ได้จากการวิจัยคุณภาพ มีตัวแปรที่สำคัญ คือ แรงบันดาลใจที่อยากจะเป็นครู ที่เป็นจุดเริ่มต้นของความปรารถนาที่อยากจะเป็นครูและความต้องการในการปฏิบัติบัติหน้าที่ของวิชาชีพครูอย่างเต็มประสิทธิภาพจนเกิดเป็นจิตวิญญาณความเป็นครู

Journal of MCU Dvravati Review (JMDR) Vol.5 No.1 (January–June 2026)

4. ผลการสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล และปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเท่ากับ 0.72 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจร้อยละ 52.00 และอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 51.00 จึงสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เนื่องมาจากครูผู้สอนมีแรงจูงใจภายใน ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากเป็นครู มีการยึดถือวิชาชีพครูว่าเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีความภาคภูมิใจหรือรู้สึกมีเกียรติและศักศรีในสังคมเมื่อได้ดำรงวิชาชีพครู มีความรู้สึกต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการศึกษาให้กับสังคมผ่านการพัฒนาศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่ดี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2564) กล่าวว่า ครูผู้มีความรัก ความศรัทธาและเห็นคุณค่า ในวิชาชีพครู มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ความเมตตากรุณา มีแรงจูงใจภายในที่จะมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต ถือเป็นครูมีจิตวิญญาณความเป็นครู และสอดคล้องกับ ประจบ ขวัญมั่น (2562) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติ หน้าที่ด้วยใจซึ่งทำให้เกิดความรัก ศรัทธาและยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ มุ่งมั่นในการทำงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู รวมถึงสอดคล้องกับ ประภัสสร ชโลธร (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า การมีจิตวิญญาณความเป็นครูของอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเงื่อนไขที่เป็นทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครู โดยเงื่อนไขภายในตัวบุคคลเป็นเงื่อนไขที่เกิดจากความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดของแต่ละบุคคลหรือเรียกว่า จิตลักษณะ โดยเงื่อนไขภายในตัวบุคคลประกอบด้วย 2 เงื่อนไข คือ 1) แรงบันดาลใจที่อยากจะเป็นครู และ 2) เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

4.2 ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ทั้งนี้เนื่องมาจาก ครูผู้สอนมีบุคคลที่เป็นต้นแบบหรือครูต้นแบบในการทำงานที่ดี และได้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครูต้นแบบของตนเองในลักษณะต่าง ๆ เมื่อได้ซึมซับพฤติกรรม ความคิด และความสำเร็จของครูต้นแบบ ก็ส่งผลให้ครูมีการตั้งเป้าหมายด้านความสำเร็จในวิชาชีพ รวมไปถึงพฤติกรรมเลียนแบบในการเป็นครูที่ดีตามแบบอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Fowler (1981) ที่ได้อธิบายแนวคิดพัฒนาการความศรัทธา (Faith Development) ของมนุษย์ในว่า ระดับเรียนรู้เองและคนอื่นสอน (Intuitive Projective Faith) เกิดจากความศรัทธาที่จะเริ่มพัฒนาจากจินตนาการที่เป็นภาพโดยเกิดจากการเลียนแบบการพูด พฤติกรรมที่เห็นเป็นตัวอย่างจากต้นแบบของพฤติกรรมและความคิดจนเกิดเป็นความศรัทธาทางจิตวิญญาณได้ และสอดคล้องกับ ภัทรพร นาคนาเกร็ด (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ พบว่า การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มีการเป็นต้นแบบทางความดีและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ และยังสอดคล้องกับ วิเชียร ทุวิลา (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร) พบว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์มี

น้ำหนักมากที่สุดอาจเนื่องมาจากนักศึกษาครูมีความตั้งใจที่ประกอบอาชีพครูมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีความสัมพันธ์กับอาจารย์ที่ดี รวมทั้ง มีต้นแบบที่มีจิตวิญญาณที่ดี จึงส่งผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และส่งเสริมการมีจิตวิญญาณความเป็นครูที่ดีไปด้วย

4.3 ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล สังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ทั้งนี้เนื่องมาจากครูผู้สอนมีภูมิหลังประสบการณ์ชีวิตในอดีต ได้รับความสุขจากประสบการณ์สอน การช่วยเหลือศิษย์ และการมีผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ดี รวมถึงการได้รับการอบรม ปลูกฝัง และหล่อหลอมให้เกิดความรักในการเป็นครูมาก่อน ซึ่งสอดคล้องกับ ประจบ ขวัญมั่น (2562) กล่าวว่า การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู เกิดจากการมีแรงจูงใจที่ผลักดันเข้าสู่อาชีพครู (เป้าหมายเดิม) โดยมีคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยาที่ครูได้รับประสบการณ์ในการได้เผชิญและพบเห็นสภาพชีวิตที่ยากลำบาก เป็นเงื่อนไขกระตุ้น ที่ทำให้เกิดการรับรู้ต่อการทำงานในอาชีพครูในความเป็นครู และเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการทำงานจากเดิมที่ตนเองตั้งไว้ ไปสู่เป้าหมายในการทำงานเพื่อเด็ก ซึ่งการเรียนรู้ในคุณค่าและการเปลี่ยนแปลง นำมาสู่การเกิดจิตวิญญาณความเป็นครู และสอดคล้องกับ ปิยะวัฒน์ กรมระรวย (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า ปัจจัยด้านบุคคลในการมีประสบการณ์ในการทำงานดี จพทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูได้

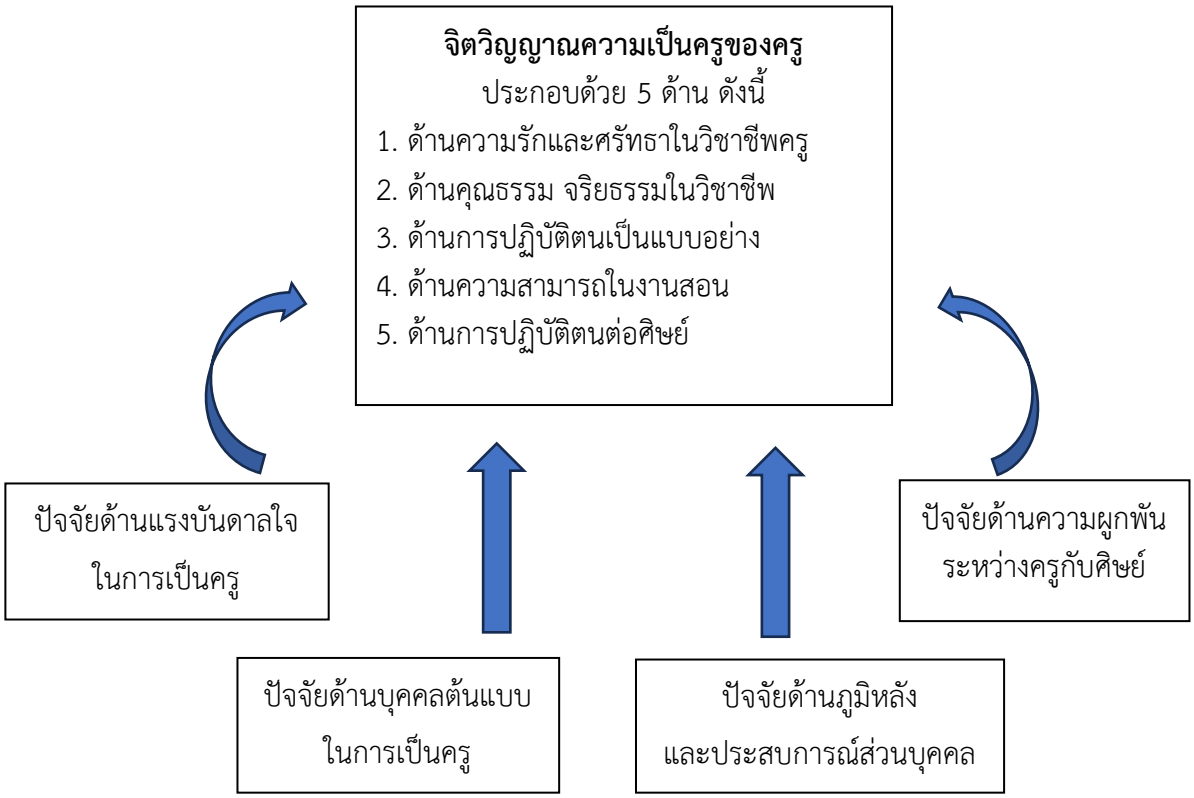
4.4 ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ทั้งนี้เนื่องมาจาก ครูผู้สอนมีความรู้สึกเชิงบวก ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับศิษย์ มีความหวังดี ความรู้สึกรักและเมตตาต่อศิษย์ ความต้องการเอาใจใส่ ติดตามและช่วยเหลือเมื่อศิษย์ประสบปัญหา รวมถึงการที่ครูได้เปิดใจรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของศิษย์เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ ประจบ ขวัญมั่น (2562) กล่าวว่า การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูเกิดจากการมีแรงจูงใจที่ผลักดันเข้าสู่อาชีพครู (เป้าหมายเดิม) โดยมีคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา ได้แก่ ศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน การเข้าถึง เข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่นและการเข้าถึงคุณค่าทางจิตใจมากกว่าวัตถุ การมีตัวแบบ จิตวิญญาณและการมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ และสอดคล้องกับ สมบัติ คชสิทธิ์ (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลย-อลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ พบว่า ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ เป็นหนึ่งในปัจจัย ในการส่งเสริม และค้ำจุนให้นักศึกษาเกิดจิตวิญญาณความเป็นครู

สรุปองค์ความรู้

การศึกษาระดับจิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตนต่อศิษย์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในงานสอน ซึ่งเกิดปรากฏการณ์ Ceiling Effect (คะแนนสูงมาก) อาจเนื่องมาจากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นประเด็นเชิงบวกและเป็นความคาดหวังของวิชาชีพครู ผู้ตอบแบบสอบถามจึงมีแนวโน้มที่จะประเมินตนเองในระดับที่สูงเพื่อให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณและภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพ รวมถึงการใช้แบบสอบถามผ่าน Google Form ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจึงอาจส่งผลต่อการตอบคำถามได้ ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครูในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งพบว่า ด้านการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ

จิตวิญญาณตความเป็นครูมีเพียง 4 ด้าน จากทั้งหมด 5 ด้าน คือ ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครู ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครู ปัจจัยด้านภูมิหลังและประสบการณ์ส่วนบุคคล และปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ซึ่งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและค่านิยมในสังคมไม่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ถึงแม้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับปานกลางเมื่อวิเคราะห์แยกเดี่ยว แต่กลับไม่ส่งผลตามเกณฑ์การพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากครูอาจให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ และปัจจัยภายในให้มีผลมากกว่า จนทำให้สภาพแวดล้อมภายนอกหรือค่านิยมสังคมไม่ได้เป็นเงื่อนไขหลักที่ตัดสินว่าครูคนนั้นจะมีจิตวิญญาณความเป็นครูหรือไม่

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยด้านแรงบันดาลใจในการเป็นครูเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการจุดประกายแรงจูงใจภายใน ในการเป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูให้แก่บุคลากร โดยเน้นย้ำถึง คุณค่า เกียรติ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพครู จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความสำเร็จในการ

2. ปัจจัยด้านบุคคลต้นแบบในการเป็นครูเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรดำเนินการคัดเลือกและยกย่องเชิดชูเกียรติความสำเร็จ เพื่อสร้างครูต้นแบบที่มีความโดดเด่นในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน และการสอนอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีปฏิสัมพันธ์ และเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของครูต้นแบบ เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบที่ดี

3. ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดให้มีการสะท้อนผลการปฏิบัติงานที่เน้นการทบทวน ประสบการณ์สอนที่สร้างความสุขและความสำเร็จ รวมถึงการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการฝึกประสบการวิชาชีพ โดยสร้างประสบการณ์ที่ดีเพื่อปลูกฝังและหล่อหลอมทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นครู และสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูให้แก่ครูรุ่นต่อๆไป

4. ปัจจัยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูสร้างความรู้สึกเชิงบวก ความหวังดี ความรักและเมตตาต่อศิษย์ มีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูกับศิษย์ รวมถึงการสนับสนุนให้ครูมีเวลาและพื้นที่เพียงพอในการ เอาใจใส่ ติดตาม และช่วยเหลือศิษย์ เพื่อสร้างความผูกพันเชิงบวกระหว่างครูกับศิษย์ที่ลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

กฤษดา ผ่องพิทยา. (2563). **คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หจก. วรานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). **รายงานประจำปี 2564 (Annual Report 2021)**. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ธีรภัทร จันทิมา และ สุภาพร สายบัวเขียว. (2567). **จิตวิญญาณความเป็นครู**. ราชบุรี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

ประจบ ขวัญมั่น. (2562). **ความเป็นครู Self – Actualization for Teacher**. กำแพงเพชร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. สืบค้นจาก http://www.edu.kpru.ac.th/gdtp/

ประภัสสร ชโลธร. (2562). **ผลของโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู** .ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปิยะวัฒน์ กรมระรวย. (2560). **โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภัทรพร นาคนาเกร็ด, เกียรติยศ กุลเดชชัยชา และ เชิดศักดิ์ ไอรมณีรัตน์. (2565). **การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาวิดา มหาวงศ์. (2561). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ**. ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมบัติ คชสิทธิ์. (2565). จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, *7*(6), 263-278.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (2568). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568**. พิษณุโลก: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.